

Temat lekcji:

Zestawienie perspektyw. Krytyczna lektura *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza

Zadanie 1

Zastanówcie się w parach nad odpowiedzią na pytanie kluczowe do lekcji:

Co powiedzieliby współcześni Afrykanie i Afrykanki po przeczytaniu *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza?

Zadanie 2

Pracując w grupie odpowiedzcie na poniższe pytania. Swoje odpowiedzi możesz zapisywać w zeszytcie albo na karcie pracy.

- W jaki sposób autor przedstawia mieszkanki i mieszkańców Afryki w swojej powieści?
- Jakie cechy im przypisuje?
- Czym różnią się Kali, Mea, Mahdi czy inni mieszkańcy i mieszkanki Afryki od Stasia, Nel i innych Europejczyków?

Zadanie 3

Przeczytaj tekst z materiału 2 wydany przez Fundację Afryka Inaczej pt. *Dziesięć wskazówek, jak mówić i pisać o Afryce* przygotowany przez Afrykanów i Afrykanki mieszkających w Polsce. Pracując w grupie porównajcie to, co przedstawił Henryk Sienkiewicz, z materiałem *Dziesięć wskazówek...* i znajdźcie fragmenty lektury, które naruszają wymienione w materiale zasady.

Materiał 1 - Cytaty z powieści Henryka Sienkiewicza *W pustyni i w puszczy*

Cytat 1:

– Więc słuchaj! Wa-hima mają czarne mózgi, ale twój mózg powinien być biały. Ty skoro zostałeś ich królem, powinieneś ich oświecić i nauczyć tego, czego nauczyłeś się ode mnie i od bibi. Oni są jak szakale i jak hieny – uczyni z nich ludzi. Powiedz im, że jeńców nie wolno ścinać, bo za krew bezbronnych karze Wielki Duch, do którego modłę się i ja, i bibi. Biali nie mordują niewolników, a ty chcesz być gorszy dla nich, niż był dla ciebie Gebhr – ty, chrześcijanin! Wstydz się, Kali, zmień stare, obrzydłe zwyczaje Wa-himów na dobre, a za to pobłogosławi cię Bóg i bibi nie powie, że Kali jest dziki, głupi i zły Murzyn.

Cytat 2:

– Gdy pan wielki i bibi – mówił biorąc się pod boki – zamieszkają w drzewie, Kali nie będzie potrzebował budować na noc wielkiej zeriby i będzie mógł próżnować co wieczór.

– To lubisz próżnować? – zapytał Staś.

– Kali jest mężczyzną, więc Kali lubi próżnować, gdyż pracować powinny tylko kobiety.

– A widzisz jednak, że ja pracuję dla bibi.

– Ale za to, gdy bibi dorośnie, będzie musiała pracować na pana wielkiego, a jeśli nie zechce, to pan wielki pewno ją bić.

Cytat 3:

– Stasiu, dlaczego my jedziemy i jedziemy, a Smaina jak nie ma, tak nie ma?

– Nie wiem. Zapewne idzie szybko naprzód, żeby jak najprędzej dojść do okolic, w których będzie mógł nałapać Murzynów. Czy chciałabyś, żebyśmy się już połączyli z jego oddziałem? Dziewczynka skinęła swoją płową główką na znak, że bardzo jej o to chodzi.

– Co ci na tym zależy? – zapytał Staś.

– Bo może Gebhr nie będzie śmiał przy Smainie tak okropnie bić tego biednego Kali.

– Smain pewnie nie lepszy. Oni wszyscy nie mają miłosierdzia dla swoich niewolników.

Cytat 4:

Sudańczyk również począł się niepokoić długą drogą. Przychodziło mu chwilami do głowy, by wracać do Faszody, w razie bowiem gdyby się rozminęli ze Smainem, mogli się zabłąkać w dzikich okolicach, w których nie mówiąc już o głodzie, groziły im napady dzikich zwierząt i dzikszych jeszcze Murzynów, dyszących zemstą za łowy, które na nich wyprawiono.

Cytat 5:

Starczyło więc na obfitą wieczerzę. Korzystali z niej jednak przeważnie tylko Kali i Mea. Młody Murzyn, którego Gebhr głodził w okropny sposób, zjadł taką ilość pokarmu, jaka mogła nasycić dwóch ludzi. Ale też był za to całym sercem wdzięczny swoim nowym państwu i natychmiast po wieczerzy padł na twarz przed Stasiem i Nel na znak, że pragnie do końca życia zostać ich niewolnikiem, a następnie złożył równie pokorną czołobitność strzelbie Stasia rozumiejąc widocznie, że bezpieczniej jest zjednać sobie łaskę tak groźnego narzędzia. Po czym oświadczył, że podczas snu „pana wielkiego” i bibi będzie czuwał na przemian z Meą, by ogień nie zgasł – i siadł przy nim w kucki mrucząc z cicha coś w rodzaju piosenki, w której powtarzały się co chwila wyrazy: „Simba kufa! simba kufa!”, co znaczy w języku ki-swahili: lew zabity.

Cytat 6:

Staś czekał przez pewien czas, ale gdy Murzyna nie było długo widać, mimo woli zadał sobie pytanie:

– Uciek! I serce ścisnęło mu się przykrym uczuciem, jakie budzi zawsze niewdzięczność ludzka. Przecie on ujmował się za tym Kalim i bronił go wówczas, gdy Gebhr znęcał się nad nim po całych dniach, a następnie ocalił mu życie. Nel była zawsze dla niego dobra i płakała nad jego niedolą, a oboje obchodzili się z nim jak najlepiej. On zaś uciek! Sam przecie mówił, że nie wie, w której stronie leżą osady Wa-hima, i że nie zdołałby do nich trafić, a jednak uciek! Stasiowi znów przypomniały się podróże afrykańskie czytane w Port-Saidzie i opowiadania podróżników o głupocie Murzynów, którzy porzucają ładunki i uciekają nawet wówczas, gdy ucieczka grozi im niechybną śmiercią.

Cytat 7:

– Ci Murzyni śpią i nie rozbudzą się więcej.

– Nie rozumiem...

– Chorzy są na śpiączkę. To są ludzie znad Wielkich Jezior, gdzie ta straszna choroba panuje ciągle – i zapadli na nią wszyscy, prócz tych, którzy przedtem pomarli na ospę. Został mi tylko ten jeden chłopak... Stasia uderzyło teraz dopiero to, że w chwili, w której zsunął się był do wąwozu, żaden Murzyn nie poruszył się, nie drgnął nawet – i że w czasie całej rozmowy spali wszyscy: jedni z głowami opartymi o skałę, drudzy z pospuszczanymi na piersi.

– Śpią i nie rozbudzą się już? – zapytał, jakby jeszcze nie zdając sobie sprawy z tego, co usłyszał. A Linde rzekł:

– Ach, to trupiarnia ta Afryka!...

Cytat 8:

Byli jeszcze w kraju pustym, z którego wygnała ludność ospa i wieści o rajzach derwiszów, ale Afryka jest w ogóle dość ludna, musieli więc prędzej czy później wejść w okolice zamieszkane przez nieznanne pokolenia, rządzone jak zwykle przez dzikich i okrutnych królików. Było nie lada zadaniem wynieść z takich opałów wolność i życie.

Materiał 2 - *Dziesięć wskazówek, jak mówić i pisać o Afryce*

Dziesięć wskazówek, jak mówić i pisać o Afryce

1. **Afryka nie jest jednym krajem.** Na kontynencie afrykańskim funkcjonują 54 państwa, różnią się od siebie, tak jak różne są kraje Europy, np. Szwecja i Bułgaria.
2. **Nie należymy do plemion,** tylko do wspólnot etnicznych i społeczności.
3. **Afryka ma historię,** która zaczęła się na długo przed pojawieniem się Europejczyków.
4. **Afryka ma swoje współczesne i pozytywne oblicze.** Za to, jaka Afryka jest dziś, odpowiadają również europejskie państwa kolonialne i polityka wielkich mocarstw po dekolonizacji Afryki.
5. Pisząc o wojnie i innych tragicznych wydarzeniach, pamiętaj, że nie dotyczą one całego kontynentu, dlatego **nie mów i nie pisz: „afrykańska wojna”, „głód w Afryce”.**
6. **Afryka nie jest skansenem** zamkniętym w kapsule czasu.
7. **Afryka nie jest jedynym rejonem świata, gdzie żyją osoby z wirusem HIV.** Może zarazić się nim każdy, podobnie jak każdy, bez względu na kolor skóry, może być jego nosicielem.
8. **Pisz i mów „Afrykanka” i „Afrykanin”,** a nie „Murzynka” i „Murzyn”. Słowo „Murzyn” nie określa naszego pochodzenia i jest uznawane przez nas za obraźliwe.
9. Nie kieruj się polityczną poprawnością, ale **przyzwoitością i szacunkiem wobec tych, o których piszesz.**
10. **Każdy żart ma swoje granice.**

Źródło: M. Diouf, A. Igiehon, N. Karamalla, D. Rasolomampionona, P. Średziński, Jak mówić i pisać o Afryce, Fundacja Afryka Inaczej, Warszawa 2011, <http://afryka.org/batory/poradnik.pdf>.

